

רשאים לאכול הבשר ואין הבעלים מתכפרים כדלהלן – לכך חייב להקטירם, כדי שיתכפרו הבעלים. [ויש להוסיף סברה, מאחר ועשה שיש בו כרת דוחה עשה דהשלמה, אם כן יש אפשרות על פי הדין להקטיר האמורים היום, ושוב אינם כמי שנטמאו או שאבדו. עפ"י משאת המלך, עע"ש]. (עפ"י חזון איש או"ח קכד).

עוד יש לומר, אין הכי נמי, כשהתירו בערב פסח אינו מקטיר האימורים אלא מעלם ומלינם בראשו של מזבח עד בקר שני. וכשאמרו 'יבוא עשה דפסח וידחה עשה דהשלמה' – היינו קודם שהסיק שמעלה ומלינה, אבל לפי האמת אכן אין כאן דחיית איסור (עפ"י חזו"א מנחות לג, ד).

'מעלה ומלינה בראשו של מזבח'. מו"מ בדברי רש"י כאן – ע' משנה למלך תמידין א; שו"ת ושב הכהן – שאלת הכהנים; מנחת חינוך ז; חזון איש ובחים יט, מד ומנחות לג, ד; דובב מישרים ח"ג קכג; חדושי ר' שמואל פסחים טו; בית ישי סו"ס"י קכ; שפת אמת בד"ה ועוד, דבר שמואל.

'זה בנה אב לכל חטאות שיהו קודמות לכל עולות הבאות עמהן'. בכללות דין זה, ע' בספר זכר יצחק ל; 'חדושי הגר"ח על הש"ס'; אבי עזרי (קמא) מעשה הקרבנות יד, ה; ברכת מרדכי ח"א ו; משיב דבר ח"ה ד; חונן דעה יומא עמ' תכה.

(ע"ב) 'הכהנים אוכלים ובעלים מתכפרים'. בענין מעלת אכילת הקרבנות – ע' בספר עשרה מאמרות 'אם כל חי' כז; רוח חיים אבות ג, ד; מכתב מאליהו ח"ג עמ' 109.

'... הוא מותיב לה והוא מפרק לה: כשנתותרו'. רש"י מפרש: כיון שנזרק הדם קודם התמיד, שוב אין איסור להקטיר אחר כך שכבר נחשב כמושלם על תמיד של שחר. ולשון 'כשנתותרו' קשה לפירוש זה שהרי גם מתחילה ידענו שמדובר בקרבן שנשחט ונזרק דמו קודם התמיד ואין כאן אוקימתא חדשה, ואם כן היה לו לומר 'משום שכבר נראו להקטרה'. ומשמע שבאמת מצוה להקטיר האימורים קודם התמיד כדי להשלים על תמיד של שחר, אלא רק אם אירע שנתותרו אחר התמיד – מקטירם כל הלילה. ואולי דין זה גופא למדנו מן המקרא הזה, לא ילין חלב חגי עד בקר – הא כל הלילה ילין, אבל ללא גילוי הכתוב היינו סוברים שאף בדיעבד אסור להקטיר בלילה אפילו נזרק הדם מקודם, כי אין זה נחשב מושלם על תמיד של שחר. ואפשר בדרך אחרת; גם בקושיא ידע המקשה שאם נזרק הדם מקודם מותר להקטיר בלילה, אלא שהוקשה לו, כיון שלא יתכן שנשחט לאחר התמיד שהרי נאמר 'עליה השלם' וודאי נשחט ראשון, אם כן בדין הוא להשלים הקטרתו קודם התמיד שהרי התחיל במצוותו. ומתקן 'כשנתותרו' ולא הקטיר מקודם כפי הסדר הראוי (עפ"י חזון איש מנחות לג, ט).

כפירוש הראשון צדד הרא"ם (ר"פ צו). ועוד צדד לומר שגם לאחר הקרבת התמיד יש להקטירם קודם הקטרת אברי עולת התמיד. וע"ע בית הלוי ח"א לד, ו.

דף ס

'לשמו ושלא לשמו'. הגם שאין לימוד מיוחד על כך, לפסול עירוב מחשבות של 'לשמו ושלא לשמו' – אפשר שדין זה סברה הוא, שהרי כל קרבן סתמו לשמו ואעפ"כ כחשב שלא לשמו, הוציאה מחשבת

'שלא לשמו' מן ה'לשמו' הקיים בסתמא, אם כן הוא הדין כשאמר בפירושו לשמו ושלא לשמו (קרבן אורה וזבחים יג ע"פ הגמרא דלהלן).
ע' באריכות בענין 'לשמו ושלא לשמו' בחדושי ר' אריה לייב ח"ב ב.

זקמ"ל דמחשבין מעבודה לעבודה. בחדושי הגר"ח הלוי (קרבן פסח ב,ו ד"ה אכן) דייק מלשון הרמב"ם (פסוה"מ טו,י): 'וזאת המחשבה שחישב בשעת שחיטה, הרי הוא כאילו חשב בשעת זריקה, ולפיכך פסולה' – משמע שביסוד הדין צריך דבר הפוסל באותה עבודה שחשב עליה, וכשחשב בשחיטה לזרוק דמה שלא לשמה, הרי זו מחשבת-פסול של זריקה ולא של שחיטה, אלא שהתחדש שמחשבת-פסול של זריקה יכולה לפסול גם אם חשבה בשעת שחיטה.
לכאורה נראה שאין כוונת הגר"ח לומר שהפסול חל בשעת הזריקה, אלא הזבח נפסל מיד כשחשב, רק כוונתו שמחשבה זו היא מחשבת-פסול של זריקה ולא של שחיטה. (וצ"ע בהבנת החזו"א בגליונותיו שם את שיטת הגר"ח. ובמקדש דוד נקט שפוסל בזריקה והקשה על כך ממה שהגמרא משהו זאת לעירובי מחשבות. וע"ע באבי עזרי (חמישאה) פסוה"מ טו,א, ובהערות המובאות בסוף ספר הפלאה (עמ' שעו במהדורה החדשה) אות ד).

ולפי זה יש לומר שאם חשב בשחיטה שיקבל או יוליך במחשבה לזרוק שלא לשמה – לא פסל, שהרי עתה לא חשב על הזריקה אלא חשב לחשוב – לומר בפה, לדעת כמה מהראשונים) בקבלה על הזריקה, והרי עצם המחשבה לחשוב בזריקה – אינה בגדר מחשבה הפוסלת כאמור, אלא שנתחדש שמחשבת זריקה מועילה לפסול כבר עתה, אך אין לנו לחדש שמחשבה על מחשבת-זריקה תפסול.

אך אם ננקוט שגדר הדין הוא שמחשבה בשחיטה על הזריקה היא עצמה מחשבת-פסול של שחיטה, יש לומר שגם מחשבה על מחשבה זו ג"כ פוסלת, כי מה חילוק יש בין מחשבה-פוסלת זו למחשבה-פוסלת אחרת (ונראה לכאורה שכך נקט החזו"א וזבחים א,יב. וכן מוטו בשם הגר"י להוכיח מהסוגיא בזבחים י שדין 'מחשבין מעבודה לעבודה' שייך אף בשוחט לע"ז, ושם נראה שאין מקום למחשבת פסול של זריקה בשעת שחיטה אלא ודאי הכוונה לומר שנקראו 'זבחי מתים' גם כשחשב בשחיטה על הזריקה, א"כ משמע שמחשבת שחיטה היא).

אך יתכן שאין לזון כלל ב'מחשבה לחשוב', שהרי כשחושב לחשוב שהזריקה תעשה במחשבה פסולה – כבר עתה דעתו שהזריקה תעשה במחשבה פסולה ופוסל. אלא אם נאמר שמחשבה הפוסלת בקדשים אינה מחשבה על תוכן הדברים אלא מחשבה מילולית, ואין למחשבה אלא תיבותיה, וכבר דנו בדבר אחרונים.

בקרבן אורה הראה מקור לדברי הרמב"ם, שהרי זה כאילו חישב בזריקה – מדברי הירושלמי (כאן). שאין דין 'מחשבין מעבודה לעבודה' אלא באופן שאילו היה חושב אותה מחשבה בזריקה היה פוסל, אבל מחשבה שאינה פוסלת בזריקה עצמה אינה פוסלת בשחיטה כשחשב אז על הזריקה, כגון מחשבת 'שלא לאוכליו' בפסח, ששחט ע"מ לזרוק במחשבה זו.
ויתכן שזה דלא כשיטת הבבלי שמקור דין זה הוא מפיגול (ע' וזבחים י), שלפי"ז הרי זה פסול בעצם העבודה שהוא עסוק בה. אך להירושלמי הפסול הוא בעבודה שחשב עליה – כן באר גם באחיזעור ח"ב ל,ד. וע"ע בשו"ת בית זבול ח"א יז,ה.
וע"ע בכל הענין בגליונות החזו"א על הגר"ח; 'חדושי הגר"י' – זבחים ט-י; מקדש דוד, קונטרס בעניני קדשים ד,ג; קהלות יעקב וזבחים ו,ב; אבי עזרי בסוף ספר הפלאה, עמ' שעו במהדורה החדשה; בית ישי קיב, ב קיד, א; ברכת מרדכי ח"ב יב,ד-ה; שו"ת שבט הלוי ח"א קס וח"ג צח וח"ז נא,ט-י; דבר שמואל.

(ע"ב) ... ואמר לי: לא, אם אמרת בשלא לשמו שכן נוהג בכל הזבחים, תאמר בלשמו שכן אינו נוהג בכל הזבחים אלא בפסח בלבד. יש לשאול, הרי 'שלא לשמו' המכשירו בשאר ימות השנה גם כן אינו נוהג בכל הזבחים, ואם כן יש להשוות ולומר, כשם שבזמנו אין 'לשמו' הנוהג בכל הזבחים מוציא מידי 'שלא לשמו' הנוהג בכל הזבחים, כמו כן שלא בזמנו, לא יוציא 'שלא לשמו' שאינו נוהג בכל הזבחים, מידי 'לשמו' שאינו נוהג בכל הזבחים?

ויש לומר ש'שלא לשמו' המכשיר, אין נחשב שאינו נוהג בכל הזבחים שהרי כל הזבחים כשרים שלא לשמן חוץ מפסח וחטאת, אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה (עפ"י מהרש"א. ע"ש).

וצ"ב, הלא בכל הזבחים אינה מחשבה המכשיר אלא שאינה פוסלת. ועוד, הלא אנו מחשבים מחשבת 'שלא לשמו' כנוהגת בכל הזבחים לפסול, וכיצד נחשיבנה להכשיר.

ואולי יש לתרץ על פי מה שייסד הגר"ח (כדלהלן) שמחשבת 'שלא לשמו' היא מחשבה הפוסלת, בדומה למחשבת פיגול, ואין הפסול משום העדר 'לשמו', אם כן כאשר חושב בזמנו לשמו ושלא לשמו, הלא עירב מחשבה הפוסלת ולכך פסל, אבל מחשבת 'לשמו' שלא בזמנו אינה מחשבה הפוסלת [שהרי 'לשמו' אינו פוסל בכל הזבחים, אדרבה הלא הכשרם בכך], אלא הקרבן פסול משום העדר עקירה, הלכך כל שעירב עמה מחשבת 'שלא לשמו' – הכשיר, שהרי חשב מחשבת עקירה (שו"ר כן בשפת אמת, ע"ש).

לפי הסבר זה אין מקום לקושי הרש"ש ולקושי הדבר-שמואל, ע"ש.

'אמר רבא: פסח ששחטו בשאר ימות השנה לשמו ושלא לשמו כשר, דהא סתמו לשמו קאי ואפילו הכי כי שחיט ליה שלא לשמו כשר, אלמא אתי שלא לשמו ומפיק ליה מידי לשמו, כי שחיט נמי לשמו ושלא לשמו אתי שלא לשמו ומפיק ליה מידי לשמו'. יש לשאול על השוואה זו; והלא כששוחט שלא לשמו אין כאן 'סתמא לשמו', ומה הדמיון לעירוב מחשבת לשמו ושלא לשמו?

מכאן ומכמה מקומות נוספים הוכיח הגר"ז מבריסק שענין זה שהזבחים סתמן עומדים לשמן, הרי הוא חלות דין בגוף הקרבן, וגם אם האדם חושב 'שלא לשמו' לא נפקע ה'סתמא לשמה' שבקרבן. ומחשבת שלא לשמו הפוסלת, לא משום עקירת ה'לשמה' והעדרה מהקרבן אלא הריהי כשאר מחשבות הפוסלות, כגון שמחשב לאכול חוץ לזמנו או חוץ למקומו. ולפי זה מובנת ההשוואה בין 'סתמא ושלא לשמו' ל'לשמו ושלא לשמו' (עפ"י חדושי מרן רי"ז הלוי מעשה הקרבנות ד, יא. ויסוד הדברים ידוע בשם אביו, הגר"ח).

ונשאו ונתנו בענין זה בארוכה חכמים אחרונים, ויש חולקים על יסוד זה – ע' קובץ שעורים ח"א לעיל לה וח"ב כב; שו"ת אחיעזר ח"ג נא, ד; חדושי ר' אריה לייב מאלין ח"ב א; קונטרס יונת אלם לגר"י קרפילוב, עמ' 23; אבן האול; חזון יחזקאל זבחים א, א; שבת מיהודה עמ' תסח; ברכת מרדכי ח"א ת, ב; ח"ב כא, ב. וע"ע באריכות בספר בית ישי קיב.

יש (מהג"ל) שהקשו מדברי התוס' במנחות (מב): שכתבו להוכיח מדין 'לשמו ושלא לשמו' בקרבנות לענין ציצית. ולשיטת הגר"ז צריך באור, הלא דוקא בזבחים יש ענין מחשבה הפוסלת, ומה ראייה לציצית שהפסול שם אינו אלא מצד העדר 'לשמה'. ושמעתי לפרש (ממו"ר הגרמ"מ פרבשטיין והגר"ש כץ שליט"א) שאף לשיטת הגר"ז שהפסול משום 'מחשבה הפוסלת', רק מחשבה כזאת שהיא עוקרת את הלשמה מצד תכנה וענינה, רק היא זאת שפוסלת, לא המחשבה גרידא שחשב לשם קרבן אחר, וזו ראיית התוס' שמחשבת 'לשמו ושלא לשמו' הרי היא מפקיעה את ה'לשמה'.

ובזה יש לישוב גם דברי התוס' במנחות מז. (ד"ה עד) הנראים לכאורה כסותרים ליסוד הגר"ח.

בספר אבי עזרי (קמא, פסוה"מ טו, ד; תנינא, ציצית ב, ג) כתב להוכיח, שאף כי לענין זה שלא עלו לשם חובה גדר הדין משום 'מחשבה הפוסלת', לענין פסול הקרבן בחטאת ובפסח גורת הכתוב לפסול משום העדר לשמה [וכ"כ בשו"ת דובב מישירים (ה"ג קלג). וכ"כ בספר בית ישי (קיב)]. והביא שם שיש שכתבו בדיוק להפך]. ובאר לפי זה את השוואת התוס' לציצית, שהוכחתם מתייחסת מדין פסח וחטאת.

וע"ע במובא ביוסף דעת מעילה ד:

'איבעיא להו פסח ששחטו בשאר ימות השנה בשינוי בעלים מהו, שינוי בעלים כשינוי קודש דמי ומכשיר ליה או לא...' אם נפרש טעם הדבר שהשוחט את הפסח בשאר ימות השנה שלא לשמו כשר, משום שהמחשבה לשם קרבן אחר עוקרתו משם פסח מצד עצם תכנה של המחשבה, אין מובן מה טעם

- ב. ואכלו אתם אשר פּפר בהם – מלמד שהכהנים אוכלים ובעלים מתכפרים.
- א. משמע בסוגיא שכל שהכהנים אינם אוכלים אין הבעלים מתכפרים, ובקרבן מחוסרי כפרה, אין הבעלים רשאים לאכול בקדשים שהרי עדיין לא נתכפרו. [וצריך עיון אם מותרים לעבוד, כי שמא רק לענין אכילת קדשים החמירו. תורת הקדשים].
- וכתבו התוס' שאם הקרבן ראוי לאכילה מדאורייתא – מתכפרים אעפ"י שמדרבנן אינם אוכלים. ועוד הוכיחו שאם נטמא הבשר אחר כך או שנעשה 'נותר' – מתכפרים הבעלים אעפ"י שאין הבשר ראוי להאכל עתה.
- יש מי שכתב בדעת הרמב"ם שהשמיט עיקר דין זה, שלפי המסקנא אין אכילת הכהנים מעכבת כפרת הבעלים, ומותרים לאכול בקדשים ולהיכנס למקדש (עפ"י אבי עזרי תנינא הל' מעשה הקרבנות י,א).
- ב. השפת-אמת צידד שבאכילת הכהנים כזית די לכפר. וכן כתב בחזו"א (קכד לדף פט:). שמסתבר.
- ג. בקדשים קלים, אכילת הכהנים חוזה ושוק אינה מכפרת כבאכילת חטאת ואשם ע"י זכרי כהונה (עפ"י ספר המצוות לרמב"ם עשה פט), ואינה מוסיפה או מגרעת במצות המקריב (עפ"י ספר החינוך קב).
- ויש שנראה מדבריהם שאף לענין אכילת חוזה ושוק בקדשים קלים נאמר 'כהנים אוכלים ובעלים מתכפרים' לענין גמר הריצוי והכפרה (עפ"י שיטה לא נודעה למי קדושין נג. וכן הביאו לשמוע מרש"י ורמב"ן חולין קל:).

- ג. חלבי קרבן הפסח יש להקטירם על המזבח מבעוד יום, אבל בלילה אסור – שאין חלבי חול קרבים ביום טוב [מלבד לדעת רבי ישמעאל בשבת קיד: – עפ"י תוס'].
ערב פסח שחל להיות בשבת – מותר להקטירם בלילה, שחלבי שבת קרבים ביום טוב.

דין קדימת חטאת לעולה – בזבחים צ.

דפים נט – ס

קיא. מה דין הפסח באופנים הבאים?

- א. אחת מעבודותיו נעשתה שלא לשמו.
ב. אחת מעבודותיו נעשתה לשמו ושלא לשמו או שלא לשמו ולשמו.
ג. חישוב בעבודה אחת לשמו וחישוב בה לעשות עבודה אחרת שלא לשמו.
ד. שחטו בשאר ימות השנה לשמו / שלא לשמו / לשמו ושלא לשמו.
ה. שחטו בשאר ימות השנה בשינוי בעלים.
- א. הפסח בזמנו, שאחת מארבע עבודותיו (שחיטה, קבלת הדם, הולכה וזריקה) נעשתה במחשבת שלא לשמו – פסול, ואף על פי ששאר העבודות נעשו לשמו. (על מקור הדין – ע' בזבחים ד,ז-ח).
- ב. הפסח שנשחט [או שנתקבל דמו, או הוליך או זרק] לשמו ושלא לשמו; לדעת רבי יוסי – פסול, שהרי יש כאן עירוב מחשבת פסול. ולרבי מאיר שסובר תפוס לשון ראשון – כשר.
- א. כן נקט רב פפא (לגרסתנו) וכשיטת רבא, אבל לרבה ולאביי אפילו לרבי מאיר פסול, כי ישנה

לשחיטה מתחילה ועד סוף הלכך יש מקום לשתי המחשבות לחול (עפ"י תוס'). והוא הדין לשאר העבודות כקבלה והולכה, שיש להם משך זמן – פסול לדברי הכל. ואולם מדיוק לשון רש"י והמאירי נראה שחולקים על התוס' וסוברים שגם למ"ד ישנה מתחילה ועד סוף, יש לתפוס לשון ראשון לרבי מאיר (עפ"י שבט הלוי ח"ז נא, ו-ז).

ב. להלכה אנו נוקטים לפסול (לקוטי הלכות).

שלא לשמו ולשמו; בין לרבי מאיר בין לרבי יוסי – פסול.

אפשר שלדעת בן ננס (ב"ב קה.) שסובר 'תפוס לשון אחרון' לגמרי – כשר (ע' תוס'). אך אפשר שלא כתבו כן התוס' אלא כאפשרות בסברה, אבל לפי האמת הכל מודים שאין נוקטים כאן רק כלשון אחרון. וכן נקט השפת-אמת).

ג. אמר בשחיטה: הריני שוחט את הפסח לשמו לזרוק דמו שלא לשמו; לרב פפא, מחשבים מעבודה לעבודה ופסול [וכן היא דעת רבי יוחנן ורב נחמן ורבה ורב אשי (בזבחים י). ואילו ריש לקיש (שם) מכשיר].

א. רש"י כתב שלרב פפא פסול בין לרבי מאיר בין לרבי יוסי. ויש מצדדים לומר שמא לרבי מאיר תופסים לשון ראשון גם במחשב מעבודה לעבודה (ע' מהרש"ל בפירוש דברי הרשב"א בתוס'. וע"ע: שבט הלוי ח"ז נא, ט; אבי עזרי סו"ס הפלאה עמ' שעז).

ב. חשב בשחיטה על ההקטרה שתיעשה שלא לשמו – כשר לדברי הכל.

חשב בשעת השחיטה לקבל את הדם או להוליך שלא לשמו – דעת התוס' (בזבחים ט-י, וכ"מ בתורא"ש בחולין לט) שכשר, הואיל ומקור דין זה למדנהו מפיגול וזה אינו אלא בזריקה. ומדברי שאר ראשונים (רו"ה, ר"ג, רמב"ן רשב"א ור"ן – בחולין לט) מבואר שפסול אף בשאר עבודות.

ג. אין הפרש אם חשב בשעת שחיטה או בקבלה (משנה למלך ועוד).

ד. פסח בשאר ימות השנה ששחטו לשמו – פסול. והוא הדין אם נשחט בסתם (כ"מ בסוגיא). נשחט שלא לשמו – כשר, שנעקר בכך משם פסח והריהו שלמים (וטעון סמיכה ונסכים ותנופת חזה ושוק).

לאחר הפסח, יש צד לומר שאין צריך עקירה ואף בסתם יתכשר (כדלהלן סד; עפ"י תוס'). ויש סוברים שלאחר הפסח [או אם תעבור שנתו עד הפסח] אפילו שחטו לשם פסח כשר, שהרי זה כשלמים ששחטם לשם פסח (עתוס' ותורי"ד להלן סד. ואין הדבר ברור – ע"ע גליונות קה"י יומא סג.). לשמו ושלא לשמו; נסתפקו בגמרא מה דינו, והסיק רבא שכשר כי מחשבת 'שלא לשמו' מוציאה ממחשבת 'לשמו', כשם היא מוציאה מ'סתמא' – לשמו.

א. לדעת תוס' רי"ד [דלא כהתוס'], לרבי מאיר פסח ששחטו בשאר ימות השנה לשמו ושלא לשמו – פסול, כי אין לשון אחרון מועיל כלום.

ב. הרמב"ם השמיט נידון זה (וע' צל"ח).

ג. יש להסתפק בשוחט פסח בשאר ימות השנה לשם חולין, האם נעקר בזה ונכשר אם לאו. אמנם נראה שלפי דעת הרמב"ם שהשוחט פסח לשם חולין פסול, מסתבר שנחשבת זו עקירה להכשיר (ק"ן אורה זבחים יא:).

שחט את הפסח ב"ד שחרית, לשמו / שלא לשמו – נתבאר בזבחים יא.

ה. פסח ששחטו בשאר ימות השנה בשינוי בעלים; נסתפקו בגמרא האם דינו כשינוי קדש וכשר, אם לאו. והסיק רבא (סא.) לפסול מפני שאינה נחשבת עקירה, וכשוחט את הפסח בזמנו כשאינו לו בעלים שהוא פסול מפני שאין זו עקירה, הגם שהוא כשוחט בפירוש שלא לשם בעליו (עפ"י תוס').